

M. Kocjančič:

Pot iz noči.

Martina Miklavca je zbudilo večerno solnce, ko ga je po-božalo skozi zamreženo jetniško okno z dolgim, krvavim žarkom. S suho, koščeno roko je potegnil parkrat preko zaspanih oči, nato je pogledal po ječi in se začudil naglas: „Oho!“ — kajti tam ob nasprotni steni je ležal na zamazani, široki, klopi bradat in starikav človek, ki ga pred dvema urama, ko je Martin Miklavc kakor običajno vsako popoldne nekoliko zadremal, še ni bilo v ječi. Ležal je vznak, z očmi uprtimi v strop, levica pa mu je visela kakor mrtva ob klopi navzdol, da so bile žile napete in temnomodre.

„Odkod, prijatelj?“ se mu je nasmehnil Martin Miklavc in stopil korak bliže, kakor da hoče natančneje ogledati svojega novega sojetnika. „Kako pa ti je ime, da te bom vsaj vedel poklicati,“ se je zasmeljal in pokazal vrsto črnih zob.

„Marko je moj patron,“ je zagodrnjal njegov sojetnik in se počasi nekoliko sklonil.

Šele sedaj je videl Martin Miklavc ves njegov obraz, ki je bil vse prej kakor prijeten: pod šopom razmršenih las, ki so bili že precej redki, se je bočilo nizko, nagubano čelo, pod njim pa so mežikale majhne sive oči, obrobljene zgoraj s ščetinastimi dolgimi obrvmi, spodaj z globokimi črnimi gubami, kar je dajalo njegovemu košččenemu, poraščenemu obrazu nek grozen izraz . . . Pa Martin Miklavc, ki je videl po različnih ječah že mnogo enakih in še grših obrazov, se ni prav nič začudil. Celo nasmehnil se mu je in ga prav prijateljsko potrepal po rami.

„Torej Marko ti je ime. No, prav vesel sem te, Marko, kajti resnično ravno danes je minulo pet dni, odkar so odpeljali mojega sojetnika. Pet dni sem se dolgočasil. No, sedaj bova zopet vsaj dva. Koliko časa pa misliš ostati v tejle sobici?“

Marko, ki mu je gledal ves čas naravnost v oči, je zamahnil z roko in našobil svoje debele, razpokane ustnice, da se mu je obraz še bolj spačil, nato je vstal s klopi in stopil proti debelim, s širokim železjem okovanim vratom.

„E, kaj,“ je zamrmral komaj slišno in potegnil rami tako visoko, da se je videla njegova glava, kakor med dvema špičastima hriboma nizko v gorskem sedlu — „pet dni in nič več. In še to je preveč, kajti po krivici jih bom presedel!“

„Oho,“ se je začudil Martin Miklavec in skušal ostati kolikor mogoče resen, pa mu je vendar ušel preko zdravih rdečih ustnic zloben posmeh. „Glej, to je pa čudno! Tvoj prednik je trdil isto. Morda zapirajo v tole ječo samo nedolžne. Saj naposled sem nedolžen mogoče celo jaz. Vrag — in pri tem je nagubančil Martin Miklavec ves obraz v silno resne gube, kazalec desne roke pa položil prav počasi na sredino svojega precej visokega čela — saj če bi me sodili pošteni ljudje, bi mi menda res ne bilo treba predsedeti v tejle beznici kar cel mesec. Kajti vse moje hudodelstvo je zapopadeno v eni sami suknji, ki sem jo, — ti bi dejal — slučajno zamenjal z mojo v neki predmestni krčmi. Ampak oziraje se na moje prejšnje zasluge so mi odšteli en mesec. Vidiš, tako je, Marko! Dvaindvajset črt sem zarisal z nohtom tjale v steno in to pomeni, da jih presedim samo še osem in potem sem prost!“

„Koliko časa?“ se mu je zarežal v obraz bradati Marko in obstal prav pred njim.

„Koliko časa?“ je pomislil Miklavec in zmajal s svojo kuštravo glavo — „Ne vem! Zdaj je jesen, kmalu bo zima in za zimo si bo pač treba zopet preskrbeti stanovanja in hrane. Meni tu prav ugaja, samo če sem sam, mi je dolgčas, grozno dolgčas.“

Zunaj na hodniku so se začuli težki, nerodni koraki in kmalu nato je zaškripal v ključavnici ključ. Ječar, ki je bil precej trebušen in sila rdečeličen in zabuhel, je obstal na pragu in pomolil Miklavcu velik kos turščičinega kruha in košček slanine, nato pa glasno ponjuhal in stopil za korak naprej. Gledal je v zrak in vlekel sapo skozi nos na vso moč, da mu je v nosnicah piskalo in cvililo, kakor da diha skozi slabo zamašeno piščalko, nato pa je pomeril Miklavca in Marka od nog do glave in siknil, da so se mu nabrale v kotu debelih ustnic slinaste pene.

„Tu smrdi po tobaku! No, le čakajta!“

Marko je pogledal Miklavca s svojimi sivimi očmi tako ostro, kakor da mu hoče videti v dno duše, Miklavec pa je stresel z glavo in malomarno skomignil z rameni.

Nato se je ječar obrnil in zaloputnil vrata, da je votlo odmevalo po hodniku.

Takrat se je obrnil Miklavec proti staremu Marku in se je zasmeljal skozi svoje črne zobe, z desnico pa zamahnil proti vratom in globoko prikimal.

„Vidiš, taki so ti psi! Tako dobro ve, kje imam skrit tobak kakor jaz, ampak ker čuti, da mu ostane od tistih dvajsetih, ki jih

imam pri njem, par grošev, molči in razgraja samo tako . . . zaradi paragrafov menda! Ali ti kadiš?“

Marku se je nasmehnil ves zgubani in razorani obraz, njegove oči pa so gledale venomer v Miklavčev kruh in slanino.

„No, vidiš, če boš držal jezik za zobmi, bova lahko kadila skupaj,“ mu je dejal Miklavec in se sklonil pod klop, od koder je privlekel košček razbite šipe, s katero je naglo pričel rezati slanino. „No, le prisedi,“ ga je povabil in mu odlomil kos kruha. „Slanina je dobra, vode pa je tamle v vrču še tudi za dva!“

Stari Marko je potegnil z roko preko ustnic, se zadovoljno zarežal in zasadil svoje dolge prste v košček slanine, nato pa vgriznil v kruh, da so se mu žile na vratu kar napele.

Solnce se je moralo med tem pomakniti že precej nizko proti zatonu, kajti v ječi se je svetil samo še obokani strop v njegovi svetlobi, ki pa je bila pusta in medla, kajti šipa na majhnem oknu je bila zaprašena in poleg tega je metala po ječi še gosta železna mreža svojo dolgočasno in neprijetno senco, da je bilo videti, kakor da je strop preprežen z črnimi čipkami.

Martin Miklavec je gledal v tisto zaprašeno okno s temnim, zamišljenim pogledom, stari Marko pa je lomil kruh in jedel slanino glasno cmokaje, kakor da je izstradan na smrt.

Ko sta strkala zadnje drobtinice iz naročja, se je že skoro popolnoma zmračilo. Njuni postavi sta se videli tam v kotu kakor dva temna nerazločna nestvora, samo vrč, ki ga je stari Marko nesel zdajpzdaj k ustnicam, se je nekoliko svetlikal iz mraka.

Kmalu nato pa se je Miklavec počasi in po prstih splazil proti vratom, pritisnil uho na ključavnico in prav tako tiho zopet odšel tja proti nasprotnemu kotu in se sklonil k tlom. Stari Marko je slišal čisto razločno, da je zaškrtala trhla deska, kakor da jo je Miklavec dvignil nekoliko od tal, nato pa jo zopet pritisnil k tlom in počenil v desni kot, kamor se skozi štirioglato odprtino na vratih, skozi katero je ječar večkrat pogledal tudi ponoči, ni moglo videti. Potegnil je parkrat po hlačnici, da se je zasvetila v mraku zelenkasto-svetla žveplena črta, pa se mu je vsakokrat zataknila vžigalica ob debele šive starih zaplat, da se je naposled jezno pridušil in potegnil z žveplenko po podplatu svojega širokega čevlja.

„Na zidu se pozna,“ je zamrmral, „in če pride komisar, vtakne nos v vsako prasko. Na, če hočeš kaditi,“ je ponudil Marku, ki je prisedel takoj prav tik njega.

Za hip je razsvetlil rdečkast plamenček prostorno temno ječo, nato pa je vrgel Miklavec utrinek daleč tja proti zidu. Stari Marko je vlekkel konček cigare, da mu je piskalo v nosnicah, kajti tobak je postal pod desko na zemlji nekoliko vlažen; Miklavec pa je pihal venomer, naposled pa utrnil goreči konec ob klop in se nato udobno zleknil po klopi.

Marko je stopil še parkrat po ječi gor in dol, obstal nekoliko pod oknom, ki se je visoko gori pod obokanim stropom komaj vidno svetlikalo v oddaljeni večerni zarji, nato pa je sedel na nasprotno klop, uprl komolca ob kolena, prste pa zagrebel v razmršeno brado, da so posamezne dlačice neprijetno zaškripale med njegovimi dolgimi nohti in se topo zagledal v temo.

Miklavec je ležal na klopi vznak in je dihal tako mirno, da ga stari Marko skoro ni čul, samo včasih, če se je zganil in segel z roko pod glavo ali pod pazduho, je zaškripala klop, in takrat se je zganil tudi Marko in segel nevede za razpeto srajco. Zdajpazdaj so se zaslišali v ječo sicer neki nerazločni glasovi, neko oddaljeno šumenje, kakor da je drdral tam zunaj po trgu ali kaki oddaljeni ulici težak voz, potem pa je bilo zopet vse tiho, dokler se ni vnovič zganil tam na klopi ob zidu Miklavec in zamrmral nekaj med stisnjenimi ustnicami, česar Marko ni razumel. In naposled je zadremal, da sam ni vedel kdaj.

Ko se je zopet prebudil, je bila po vsej ječi razlita neka zelenkastorumena svetloba; še zaprašeno okno gori pod širokim stropom se je svetilo lepše ko podnevi, in oblit od te prijetne mesečine je začutil stari Marko naenkrat, da smrdi zrak po znoju, prepereli obleki in enaki gnilobi. Pogledal je tja proti Miklavcu in se nekoliko začudil, kajti tudi Miklavec je sedel na klopi s prekrizanima rokama in ni spal.

„Lepa noč mora biti zunaj!“ je izpregovoril naenkrat Miklavec in se zagledal v zamreženo okno, skozi katero je lila v ječo medla in redka mesečina. „V takih nočeh sem vedno rad potoval.“

„Kaj si prehodil že mnogo sveta? Saj si še mlad — ne boš jih imel dosti čez trideset ali pa nič,“ mu je odvrnil stari Marko, in kar sredi teh besed mu je prišla naenkrat zopet na misel Miklavčeva slanina, kruh in tobak. Pogledal ga je pozorneje, nato pa stisnil obrvi, kakor da nekaj premišljuje, a kmalu nato je raztegnil svoje debele ustnice v nasmeh, ki je hotel biti menda prijazen, pa se je zdel še Miklavcu oduren. „Če rad potuješ, pa pridi, ko boš prost, enkrat k meni, da se ti izkažem hvaležnega za tobak in sla-

nino. Sedaj nimam ničesar! Kaj sem vedel, kako je v ječi in prišel sem kakor božjepotnik brez denarja.“

„Kaj nisi bil še nikoli v ječi?“ se je začudil Miklavec in ga pogledal neverjetno.

„Še nikoli!“ mu je zatrdil Marko in se pogladil po razmršeni bradi.

„Sram te bodi!“ se je zasmel Miklavec — „pa jih že imaš na grbi gotovo petdeset, če že ne več. Pa zakaj so te zaprli sedaj?“

Marko je nekoliko pomolčal, kakor da nekaj premišljuje, nato pa je odvrnil s tihim, skoro žalostnim glasom:

„Ker sem revež, davka nisem mogel plačati!“

Miklavec je visoko dvignil svoje črne obrvi in usta razprl na široko.

„Kakšen davek pa plačuješ? Ali od samega sebe, ali kako?“

„Od bajte in tistega koščka zemlje, ki ga imam okoli nje.“

Miklavčevo začudenje je raslo bolj in bolj.

„Od bajte, praviš!“ je ponovil zateglo in ga gledal naravnost v oči. „Torej imaš bajto in zemljo? Veš, Marko, razgovarjal sem se takole iz dolgega časa po ječah že z marsikom, ampak bajte in zemlje še ni nihče imel. No, ti napravijo navadno kaj hujšega, da jih ne puste v družbo, mi pa smo bolj skromni: jaz zaradi suknje, ti zaradi davkov — pa saj ti ne verjamem.“

„Kakor hočeš!“ je skimal Marko in se zopet zleknil po klopi.

Miklavec pa je molčal, kakor da preudarja in preišlja, ali bi verjel Markovim besedam ali ne. Včasi je okrenil glavo proti njemu, ga premeril in ogledal od nog do glave in naposled je dognal, da je Markova obleka res nekoliko boljša ko njegova, dasi na mnogih krajih obšita z različnimi krpami in zaplatami, in tudi čevlji so bili videti še precej trdni in ohranjeni, med tem ko je na njegovih že davno preril palec vsekrižem razpokano in zakrpano usnje.

„Torej bajto imaš,“ je izpregovoril zopet po dolgem molku —

„Kje pa?“

Marko je zopet nekaj časa molčal, nato pa obrnil glavo proti njemu, ne da bi se dvignil in je zamrmral komaj slišno, kajti tudi Miklavec je govoril bolj šepetaje:

„Ali veš kje je Želodovo?“

„Želodovo?“ je pomislil Miklavec in stisnil obrvi in ustnice. —

„Pa ne misliš tiste vasi tam ob Zeleni gori? Kakih šest ali osem ur bi bilo odtod!“

„Prav tisto mislim!“ mu je prikimal Marko.

„O, kako bi tega ne vedel! Po tistih krajih sem že dostikrat hodil. Lepo je tam!“

„No, da! Vidiš, tam imam bajto!“

„V Želodovem?“

„Ne ravno v vasi, nekoliko nad vasjo v brdu. Bolj samotni kraj je, pa kaj tisto. Zemlje pa imam ravno toliko, da živiva.“

„Da živita? S kom?“ je radovedno vprašal Miklavec, ker Marko ga je pričel zanimati. Sicer mu je bilo malo mari, kako in kje živi ta človek, a sojetniki so ga vedno zanimali in včasih se je rad razgovarjal dolgo v noč, samo če mu ni bilo treba ničesar praviti o svojem življenju.

„S kom! S hčerjo vendar, žena mi je že davno umrla. Ali ti še nisem povedal, da imam hčer, ki bo dopolnila to zimo dvajset let?“

Miklavec ga je gledal nekaj časa molče, nato pa je odkimal.

„Ne, Marko, meni še nisi ničesar pravil. Kako pa ji je ime?“

„Rezika,“ je odvrnil Marko po kratkem molku zelo tiho, kakor da mu Miklavčeva radovednost ni po volji.

Miklavec se je iztegnil po klopi, položil desnico pod glavo, z levico pa pobobnal po zidu.

„Vidiš,“ je govoril bolj sam zase — „ti imaš bajto, zemljo in hčer, — jaz pa ničesar. Pa vseeno živim, ah, kaj me briga!“

Nato se je obrnil v zid in ni več govoril.

In tudi mesečina, ki je motno razsvetljevala dolgočasno ječo, je naenkrat ugasnila, kakor da je nekdo potegnil čez okno temno zagrinjalo — oblak je moral pluti čez mesec, ker kmalu nato so se na zidu in na tleh pojavili zopet tisti plahi, rumeni žarki.

Toda Martin Miklavec kar ni mogel zaspati. Domislil se je tega in onega dogodka v svojem pustem, mračnem življenju, tega in onega tovariša, ki ga je spoznal na svojih romanjih iz ječe v ječo in naposled je pričel misliti celo na Želodovino, na Markovo bajto nad vasjo in na njegovo hčerko Reziko, ki ima tako revnega očeta, da mora zaradi svojega siromaštva v ječo. In skoro se je Miklavcu zasmilil stari Marko, ki je morda drugače popolnoma dober človek, samo reven je in to je njegova nesreča. Zdaj je bajta brez gospodarja, pusto mora biti in dekleta je gotovo strah, posebno ponoči. Najbrže zapahne vsa okna in vrata, pa misli na očeta, ki je v ječi, joka, pa si ne more pomagati . . . In čakala ga bo še pet dni.

Tako je premišljeval Martin Miklavec dolgo v noč, dokler ni slednjič vendar zaspal. —

(Konec prihodnjič.)

M. Kocjančič:

Pot iz noči.

(Konec.)

Drugo jutro je lazil stari Marko že na vsezgodaj okrog debelih, okovanih vrat in pazno prisluškoval, kdaj pride ječar, kajti v želodcu je čutil nekak krč, in kadarkoli se je spomnil na Miklavčev kruh in slanino, ga je pričel mučiti še večji glad. Pritiskal je uho na ključavnico, mežikal in napeňjal oči in ustniče, pa na hodniku je bilo še vse mirno, samo tam iz daljave nekje se je slišalo nerazločno šumenje in vrvenje, kakor da se življenje v trgu že prebuja iz nočnega sna.

Miklavec pa je ležal tam na klopi, obrnjen v zid in se ni zmenil za nemirno stopicanje starega Marka, ki se je vsak hip ozrl po njem, kakor da ga hoče kaj povprašati. A ker se Miklavec le ni ganil, je molčal tudi Marko in le zdajpazdaj nevoljno in glasno pokašljaj, zamrmral v brado in obstal zopet pri vratih ali ob zidu pod oknom.

„Kaj nisi ponoči spal?“ ga je naposled vendar ogovoril. Miklavec pa je samo okrenil svojo kuštravo glavo in je glasno zazehal.

„Dolgčas je,“ je zopet zamrmral stari Marko, ki je skušal na vsak način pripraviti Miklavca do kakega pogovora.

„Dolgčas?“ se je začudil Miklavec, se sklonil na klopi in se uprl s hrbtom na zid — „meni pa nič. Se boš že privadil, kakor sem se jaz. Pa kaj, saj se tebi ni treba!“ je dodal naenkrat, kakor da se je nečesa domislil. „Ti imaš bajto in zemljo, kakor si mi pravil snoči. In hčer imaš, kaj bi potem mislil —“ in umolknil je naenkrat, kakor da se je zbal izgovoriti, kar je imel v mislih. „Pet dni že pretrpiš,“ je dejal naposled in se zagledal v tla.

Marko pa je stopil po ječi gor in dol in prekrižal roki na hrbtu. „To je res, da imam bajto, hčer in nekaj zemlje, pa ravno to je križ — če bi ne imel ničesar, kakor ti na primer, bi bilo mogoče bolje.“

Miklavec ga je pogledal skoro začudeno, nato pa je stopil tudi on po ječi gor in dol in stresel parkrat z glavo, kakor da se ne strinja z Markovimi besedami.

Tako sta hodila nekaj časa drug mimo drugega, od stene do stene; Miklavec s širokimi, trdimi koraki, da se je slišalo, kako

opletajo široke hlačnice druga ob drugo, Marko bolj počasi in nekoliko sklonjen, da je bil videti še mnogo manjši od Miklavca, ki je bil po telesu močan in velik.

„Saj sem rekel,“ je prvi izpregovoril zopet Marko, — „ko boš zopet prost, pa uberi pot na Želodovino. Nad vasjo je moja bajta in postrežem ti z vsem, kar je pri hiši. Veliko ni, saj veš, kaj je dobiti v bajti, ampak vesel te bom, če prideš in tudi Reziki povem, da si ti tisti človek, ki me je gostil v ječi s tobakom in slanino. Pa te bo vesela punica, saj je prijazna in dobra, samo siromašna je in to je križ, drugače bi se že davno omožila, kajti po postavi in obrazu ji ni kmalu enake.“

Miklavec ga je poslušal s širokorazprtimi očmi in ni trenil. Mirno je stal ob zidu, kakor da se boji s hojo motiti njegovo pripovedovanje, in ko je Marko umolknil, se je nekoliko nasmehnil.

„Kakšna pa je?“ je povprašal, gledal pa je v stran.

„Kakšna!“ je povzel Marko in tudi obstal. „Belega lica, kakor je bila njena mati, zelo belega, gospoda v mestu ima tako kožo, lase ima črne, velike in prijazne, kakor je prijazna in dobra vsa. Pa saj jo boš videl, kaj bi ti pravil!“

Miklavec mu je prikimal, njegove oči pa so blodile po ječi nekako brez cilja, tudi z ustnicami je zganil včasih in obrvi je stisnil v ostro, temno črto.

„No vidiš, lepo hčer imaš!“ je dejal naposled, potem pa pričel govoriti naenkrat o čisto drugi stvari, kakor da noče slišati ničesar več o tem, kar mu je povedal stari Marko.

Ko mu je prinesel ječar slanino in kruh, je odlomil košček, ga zvečil nekaj časa, potem pa ponudil vse skupaj Marku, ki se mu ni mogel dovolj zahvaliti.

„Veš, nekako čuden sem danes. Sam ne vem, kaj mi je,“ mu je pričel pripovedovati. „Ponoči sem mislil tako čudne misli. Veš, kaj sem mislil?“ je dejal in obstal prav pred Markom, ki je žrtvoval vse svoje misli in poglede le kruhu in slanini — „mislil sem, kako bi bilo, ko bi živel tudi jaz tako življenje kakor ti. Kar sama od sebe se je porodila v meni ta misel in ni mi dala zaspati. Mislil sem tako, mislil zopet drugače in sedaj še vedno ne vem, kako bi mogel živeti tako življenje kot ti.“

„Kakšno?“ je vprašal Marko s polnimi usti, ne da bi ga pogledal.

„No, tako — da bi živel sam zase, da bi bil sam svoj gospodar in da bi me ne gonili vedno po teh ječah, skratka, da bi

živel, kakor sedaj ne živim: tako kakor drugi ljudje, ki imajo svoj dom in svoj zapeček. Pa kaj, ha, ha," se je zasmel naenkrat tako glasno, da je odmaknil celo Marko pogled od svoje slanine in ga pogledal nekako osuplo, — „saj pravim, da ne vem, kaj mi je. Je pač tako, da sem drugim nevoščljiv ali kako bi delal in potem mislim tako reči. Pred dvema letoma sva bila tudi takole na jesen zaprta skupaj z nekim rudarjem, ki mi je pripovedoval o svojem življenju, kakor sedaj ti. Oženjen je bil in zaslužil je precej in takrat sem sklenil, da grem tudi jaz v rudokop in se oženim ter pričnem čisto drugačno življenje. Pa se ni zgodilo!"

Martin Miklavec je stresel jezno z glavo in zamahnil z desnico visoko po zraku, kakor da hoče odpoditi vse spomine, nato pa je sedel na klop in podprl glavo z obema rokama.

„No, da!“ mu je pritrdil Marko, lahko bi se oženil, zakaj pa ne! Mlad si in močan, boš že dobil dekleta. Če prideš v Želodovo in v mojo bajto, kar poprašaj Reziko, lepo dekle je —“

„Tvojo hčer," se je začudil Miklavec in se zasmel na vse grlo.

„No, kaj se smeješ, kaj misliš dobiti lepšo? Rečem ti, da ti bo ugajala takoj!"

Miklavec ga je meril od pet do temena, nato pa je pristopil k njemu.

„In ti bi mi jo dal resnično?"

„No, da," mu je pritrdil Marko — „zakaj bi ti je ne dal. Vidim, da si dober in usmiljen človek, četudi si največ v ječi, a potem bi moral prijeti za kako delo — pa bi se naposled oženil. Po moji smrti pa bi dobil še bajto in tisto zemljo, kolikor je je okrog. O, Rezika bi bila pridna gospodinja.“

Miklavec ga je poslušal in gledal v okno, ki se je svetilo v dopoldanskem solncu, v prsih pa mu je postajalo tako nekako težko, mučno . . . Skušal je počasi in mirno premisliti vse, kar je govoril z Markom, pa se mu je podila misel preko misli vse v tako nejasnem kolobarju, da je naposled samo zmajal z glavo, legel na klop in se zopet obrnil v zid.

In potem nista govorila tisto dopoldne nič več. Marko se je raztezaval po klopi, zehal in mrmral, kakor da se prereka sam s seboj, Miklavcu pa ni bilo do pogovora. Mislil je, kakor že dolgo ne, zopet enkrat na svojo bodočnost, ki se mu je prikazala naenkrat vsa lepša, nego jo je kdaj upal doživeti. Od začetka se je branil te misli, zazdela se mu je smešna in nemogoča, a čim bolj je mislil na Markove besede, tem bolj je čutil v duši neko plaho

željo, da bi pričel živeti drugačno, čisto novo življenje. Saj vse to, kar ga je doletelo v teh letih, ko je živel brez vsake misli, pač kakor je nanesel slučaj, je bilo tako pusto in žalostno, dasi se je naposled že skoro privadil in mislil posebno zadnji čas zelo malo-kdaj, da bi pričel živeti drugače. Sklenil je sicer že včasih, pa ta volja je bila tako slaba, da je krenil z določene poti ob vsaki prvi priliki, ki mu je namignila, da bi se s čim okoristil in lahko živel nekaj časa zopet veselo brez vsakega dela. Toda sedaj se mu je zganilo globoko v duši nekaj, kar je vedno pogrešal in česar se je hotel okleniti zdaj z vsemi močmi. Zaradi Rezike — tiste nežne črnolase in črnooke deklice, ki mu bo morda odpustila vse njegovo dosedanje življenje — —

In kakor da je prišel črn oblak čez vse te njegove svetle misli, je naenkrat hotel pozabiti na vse, kar ga je mučilo že ponoči, pogledal je osorno celo na Marka, ki je sedel tam na nasprotni klopi in zahotelo se mu je, da bi skočil k njemu, ga prijel za vrat in ga treščil ob tla, da bi nikoli več ne vznemirjal njegove vesti. Toda ostal je miren, samo v sencih mu je kljuvalo in na čelu je čutil znojne kaplje.

„Ti si vrag, Marko!“ je siknil proti poldnevu in ga pogledal temno izpod gostih obrvi. „Kaj te je prinesel zlodej ravno v to ječo!“

Stari Marko ga je pogledal skoro prestrašeno in resnično se je zbal njegove jeze, kajti Miklavec je bil velik in močan, Marko pa slaboten in star. In menda je opazil to njegovo plahost tudi Miklavec sam, kajti stopil je po ječi nemirno gor in dol, nato pa obstal pred Markom in ga lahko stresel za ramo.

„Nič se ne boj, Marko, nič ne zameri, nisem mislil zlobno. Toda ti si mi dal čudne misli“ — in pri tem je segel s prsti med kuštrave lase in se zagledal v tla. „Vidiš, sedaj mi noče iz glave tvoja bajta — ne morem pozabiti, da bi mi ti res dal svojo hčer, ki je lepa, kakor si dejal, da ji ni kmalu enake, in venomer mislim, kako lepo življenje bi živel potem . . . Pa se bojim, Marko, sam ne vem česa in zakaj — prehitro je menda prišlo vse — ah, pa kaj bi govorila, saj se itak ne bo nikoli zgodilo.“

In Miklavec je zamahnil z roko in se obrnil v stran. Marko pa ga je gledal še vedno nekako preplašeno in zmigaval z ustnicami, kakor da ne more najti pravih besed . . .

„Zakaj bi se ne zgodilo?“ je dejal naposled in gledal s svojimi sivimi očmi naravnost predse, kakor da si ne upa pogledati Miklavcu

v obraz. „Lahko se zgodi, ako prideš, kakor si rekel in si poiščeš delo. Dekle se te gotovo ne bo branila!“

Miklavec ga je pogledal z mirnim, resnim pogledom, nato pa ga vprašal prav tako resno in mirno:

„Misliš, da bi me res marala?“

„Zakaj ne!“

„Ko izve, kako sem živel do sedaj . . .“ je pomislil Miklavec in pogledal Marka vprašujoče; Marko pa je zamahnil z roko in se nasmehnil:

„Kar je bilo, je bilo! Sedaj boš živel drugače!“

Miklavec je prikimal in nekaka otročja radost je sijala v njegovih očeh.

„O, da . . . drugače . . . Pa če se vse to ne zgodi?“ —

„Ne boj se! Zgodilo se bo!“ mu je zatrdil Marko in mu ponudil desnico.

Martin Miklavec je segel po njegovi roki, nato pa jo naglo izpustil, kakor da se je nečesa prestrašil.

„Neumnosti uganjam, Marko!“ je dejal s potrtem in tihim glasom. „Svoje hčere vem, da ne boš dajal takemu —“ in nato je umolknil in se zagledal topo v tla.

In molčal je tudi Marko; niti med kosilom, ki jima ga je prinesel ječar v širokih loncih, nista izpregovorila besede. Marko je jedel s slastjo, Miklavec pa je zajel parkrat, nato pa položil lonec z jedjo k vratom in legel molče zopet na klop.

Zunaj se je moralo nebo pooblačiti, kajti v ječi je postalo nekako mračno, kakor pred večerom, in zamazano okno gori pod stropom se je zdaj pa zdaj lahko streslo, ko da buta ob šipe močan veter.

„Menda bo deževalo,“ je izpregovoril naposled Marko, a Miklavec je molčal in ga komaj slišal. Zatisnil je oči in se udal vsaki misli, ki je pohitela preko njegovih možgan, pa so bile skoro vse enake ali vsaj tako sorodne kakor hčere ene matere. In ta mati je bila tiha, mirna vasica Želodovo, tam v gorski globeli, obdana kroginkrog s prijaznimi brdi, kamor so vreli takrat vsi Miklavčevi upi. Udal se je slepo neodoljivemu hrepenenju, ki se je naenkrat porodilo v njegovi duši in ga ni mogel zatreti nikak pomislek in nikak dvom. Čutil je sicer v srcu neko plaho skrb, ki je venomer sikala med te koprneče sanje, pa ko je proti večeru zopet podaril vso slanino in ves kruh staremu Marku, se je že čisto odločil in ni več dvomil.

„Pridem, Marko, kakor sem rekel, takoj ko bom prost,“ mu je zatrdil, in Marko se mu je prijazno nasmehnil.

In vse tri dni potem sta snovala načrte za bodoče življenje. Marko mu je svetoval, Miklavec pa ga je poslušal kakor očeta, in njegovo srce je bilo pri tem tako otročje veselo, da so se mu ponoči, ko je mislil na vse to, pogosto zrosile oči.

Peti dan je Marko odšel. Miklavec ga je spremil do vrat in mu podal roko, njegove oči pa so ga gledale tako udano in proseče, da ga je začudeno pogledal celo ječar. —

In tako je ostal Miklavec v ječi zopet sam; pa sedaj se mu ni zdela več tako dolgočasna, celo zadovoljen je bil, da je mogel misliti in premišljevati o svoji bodočnosti nemoteno. Prišli so sicer trenotki, ko se je v srcu še oglasil dvom, ko je še vztrepetala neka temna plahost nad njegovimi željami in cilji, a to je bilo le za hip, potem je bil zopet močan in v svojih sanjah že daleč tam v novem, lepšem življenju . . .

Tako se je napatil tretji dan proti večeru zopet prost in svoboden po ulici tako veselo in ponosno kakor še nikoli. Gledal je po visokih hišah, ki so stale ob straneh, po ljudeh, ki so ga srečavali, pa skoro ni videl ničesar, kajti vse njegove misli so bile tam daleč zunaj trga, na široki cesarski cesti, ki jo mora prehoditi še to noč, da pride z zoro na kraj, ki postavi mejnik med njegovim sedanjim in novim življenjem. Lahke so mu bile noge, da bi najraje zaplesal, in ko se je ozrl že zunaj trga na nebo, se mu je zazdelo, da gledajo vse zvezde naravnost nanj in na njegovo veselo pot. Zrak je bil hladen, čisto jesenski in tudi megla se je razvlekla čez polje, ki se je širilo ob obeh straneh ceste, a Miklavcu je bilo toplo, in kadarkoli je pomislil na konec tega svojega nočnega potovanja, je vzdrltel poln neke velike sreče, ki mu je bila dosedaj tako tuja . . . Vse njegovo bodoče življenje je bilo osredotočeno samo v njej, ki mu odpusti vse in postane njegov zvesti varuh do konca tega življenja, ki ga je pričel tisti večer . . . Vsa težka in blatna preteklost bo izginila v večno pozabljenje, kakor da je ni bilo nikoli, niti najmanjši spomin o njej ne bo omadeževal njune sreče, ki jo je spoznal in našel še o pravem času . . .

Tako je romal Martin Miklavec z bogato dušo vso noč, dokler ga ni pozdravila jutranja zarja na visokem klancu, odkoder je zagledal spodaj pod sabo v megleni globeli Želodovo. Jutranja zarja, ki je gledala s svojim velikim, zelenim očesom čez slemene vzhodnih

gor, je razlila svojo mehko luč tudi čez Želodovino, da so vstajale hiše in kozolci razločno iz meglenelega mraka.

Martin Miklavec je stal prašen in truden, kakor je bil, sredi ceste in gledal na vas in položil dlan nad oči, kakor da hoče bolje videti in njegov pogled je polzel tisti hip počasi po brdu, ki se je vzpenjalo nad vasjo vedno više in više. V prsih mu je postalo lahko in tako nekako sladko prijetno, da bi najraje razprostrl obe roki in objel vso Želodovino in vso njeno hribovito okolico. Pa tisti hip ga je premotil starec, ki je prišel po klancu, opiraje se na krivo palico.

„Kje je Markova bajta, da se ne vidi?“ ga je vprašal Miklavec. A starec je skimal in široko razprl brezzobe čeljusti.

„Nobenega Marka ni v tej vasi. Vse poznam, šestdeset let sem že tukaj, a Marka ni nobenega. Nekoč, da, pred leti, o pred davnimi leti je služil pri županu neki Marko, tat in potepuh, ki so ga odgnali orožniki. Bogve, kje je sedaj nepridiprav, a bajte ni imel nikoli, še svoje žlice ne!“

Tako je dejal starec in je odmenjal počasi naprej. Martinu Miklavcu pa so trenile trepalnice nemirno, tudi ustnice so mu vztrepetale in ves njegov obraz je postal mračen in plašen, dasi je gledala vanj mlada jutranja zarja. Sklonil se je naprej, kakor da mu je naložil na pleča nekdo težko butaro, in je hitel nizdol po klancu z dolgimi, skoro omahujočimi koraki. V srcu je čutil bolečino, vročo kakor žerjavico, in ves svet se mu je zdel ena sama velika in ostudna laž. Stiskal je trepalnice, a mu je vendar zdaj pa zdaj pripolzela po zagorelem licu debela solza, nato pa je skočil čez jarek in splezal na bližno lipo. Odpasal je vrvico, ki jo je imel okoli pasu, in ko se je spustil, se je veja globoko upognila . . .

Tako je obvisel tam, oblit od jutranje zarje, z zadrgnjenim vratom in grozno iztegnjenim jezikom; njegove izbuljene oči pa so srdito gledale tja na brdo, kjer ni bilo — Markove bajte.

